

DINER PENSANT

VALERIE GRANBERG

waar
filosofen op
kauwen

ISVW UITGEVERS

Diner pensant

Waar filosofen op kauwen

Valerie Granberg

ISVW UITGEVERS

	Inleiding	7
Maarten Boudry	Op zoek naar verloren smaken	12
Trudy Dehue	Ben ik mijn bloemkool?	20
Erno Eskens	Eating people is wrong	26
Florian en Frans Jacobs	Over erwtensoep	32
Simone van Saarloos	Het verdwenen verschil tussen lucht en water	38
Margriet van Heesch	Champagne en Effervescence	46
Maarten Meester	Onmatige matigheid	52
Annette van der Elst en Florentijn van Rootselaar	Meze	58
Jean Paul van Bendegem	Bekentenissen in zwart-wit	64
David Veldman	Knabbelen aan Gods vinger	70
Karim Benammar	Denken met je darmen	76
Martin Meijer	Een mens moet sober koken	82
Daan Roovers	Eten heeft met eten niets te maken	86
Sunny Bergman	Slettenslierten	92
Henk Oosterling	Food for thought	98
Bert Keizer	Haaiesaus	104
Tinneke Beeckman	Een natuurlijke en noodzakelijke behoefte	110
Coen Simon	Stamppot en beschaving	116

Jan Drost	De kleine dood	124
Bernard Christiansen	Rübenmus mit Gurke	130
René Gude	White Christmas	136
Jannah Loontjens	Sushi	140
Bas Haring	Niertjes-ideeën	146
Marli Huijer en Reinjan Mulder	De verrukkelijke smaak van niets	152
Naomi Jacobs	Over de perfecte middenweg	158
Maarten Doorman	Een rare honger	164
René ten Bos	Peperland	170
Haroon Sheikh	Creatio ex nihilo	176
Eva-Anne Le Coultre	De groenteburger	182
Frank Meester	Mijn lievelingseten is suddervlees	188
Beate Roessler	‘Denn wovon lebt der Mensch?’	194
Aline d’Haese	Een Bergsoniaanse melodie van cannoli	200
Stine Jensen	Rødgrød med fløde	206
Ivana Ivkovic en Leon Heuts	Zwarte romantiek	212
Filosoficus Anonymus	Honger	218

PHILOSOF

Neemt heden maar die tweede plooi voor lief
Die in 't ontzaglijk voorhoofd is gezet:
Hij schiep een systeem, een imperatief,
Maar zijn oud hondje blijkt met schurft besmet.

Simon Vestdijk, *Water in Zicht*, Helikon. No. 7, 1940

In de film *Le Fantôme de la liberté*, het spook van de vrijheid, van Luis Buñuel neemt een gezelschap plaats aan tafel, maar in plaats van stoelen staan er toiletpotten. Iedereen doet zijn broek naar beneden of haar rok omhoog en gaat zitten. Er ontstaat een gesprek over politiek en filosofie zoals dat ook bij een diner zou kunnen plaatsvinden, alleen wordt er nu gezamenlijk gepoept en geplast. Op een zeker moment staat er een man van tafel op, hij knoopt zijn broek dicht en verontschuldigt zich. Aan een bediende vraagt hij discreet waar de eetkamer is. Zij wijst hem naar een klein hokje, hij gaat er naar binnen en doet de deur op slot. Via een luikje krijgt hij een maaltijd voorgeschoteld. Als je de man al smakkend zijn eten ziet verorberen, besef je dat de daad van het eten misschien wel beschamender is dan die van poepen of plassen. Tijdens het eten laat je je even gaan, geef je toe aan je meest basale neigingen. Eten is onze eerste levensbehoefte, dat wat ons verbindt met andere dieren.

In de echte wereld waarin je mensen uitnodigt voor het eten en niet om te poepen, laat je met je keuze voor voedsel zien wie je bent, net als met het schilderij dat aan je muur hangt, de muziek die je luistert op Spotify of de politieke partij waar je op stemt. Je vestigt jezelf als autonoom individu dat de vrijheid heeft zichzelf vorm te geven en zich daarmee te onderscheiden van anderen. Maar daar wringt hem de schoen, want juist tijdens het eten heb je de neiging om uit je rol te vallen; zoals de film van Buñuel laat zien.

Zo toont de etende persoon het spanningsveld tussen hoe je jezelf vormgeeft door wat je eet en het feit dat je jezelf een beetje verliest in het aangezicht van een goede maaltijd

op een lege maag. Eten haalt de banaliteit van ons menszijn naar boven en is in het licht van deze tegenstelling een grensoverschrijdende bezigheid, die we tegelijkertijd niet graag als zodanig onderkennen.

Daarom maken we afspraken met onszelf. We drinken bijvoorbeeld alleen in het weekend, of we volgen een dieet. Zo geven we onze vrijheid vorm: we leggen onszelf vrijwillig beperkingen op om ons in alle vrijheid te kunnen blijven verliezen in onszelf, maar toch ook nog te blijven functioneren in de rol die ons eigen is. En dat is een ingewikkelde opgave.

Gelukkig schiet de cultuur ook te hulp. Die probeert met allerlei rituelen – tafelmanieren – de banaliteit te verdoezelen, zodat grensoverschrijdende handelingen, zoals het nuttigen van wijn, binnen de algemeen aanvaarde etiquette vallen. Als tijdens een dagelijks terugkerend carnaval kun je jezelf even verliezen, alvorens de volgende morgen je hoofdpijn weg te drinken met een dubbele espresso.

Niet alleen de tafelmanieren en de daarbij behorende emoties zijn cultureel bepaald, maar ook de keuzes die je maakt omtrent wat je eet en wat je daarmee wilt uitdragen of juist niet. Maar het gaat nog verder. Onze manier van eten vormt ook letterlijk de wereld. Koeien in de wei horen bij de melk- en vleesproductie. Kassen en vrachtwagens zorgen ervoor dat we ook in de winter aardbeien kunnen eten. Daarmee is de (non)keuze voor wat we eten tegelijkertijd een ethische en politieke keuze. En dan is het wel lastig dat we juist deze beslissingen vaak vanuit onze (onder)buik nemen. Verlekkerd in het aangezicht van een hamburger vergeten we soms onze ethische bezwaren. Dan blijkt hoe belangrijk het is om onze filosofie zo veel mogelijk op één lijn te

krijgen met onze onderbuik en andersom. Is dat misschien iets waar de filosoof ons bij zou kunnen helpen?

Hoe het ook zij, als in het beeld van de etende mens deze discrepantie tussen de zichzelf vormgevende en de uit-zijn-rol vallende mens al wordt weerspiegeld, dan gaat dat nog meer op voor de etende filosoof. Want zoals het eten de mens verbindt met de andere dieren, zo is zijn neiging tot filosoferen juist wat hem anders maakt dan de andere soorten. Pas als aan een aantal noodzakelijke voorwaarden is voldaan – dus niet alleen genoeg voedsel, maar ook een dak boven je hoofd en een zekere vorm van veiligheid en vrijheid – komt de mens aan filosoferen toe. Misschien dat daarom in de visualisering van de intellectueel zijn banaliteit zo vaak is verbannen.

Daarom heb ik aan filosofen gevraagd of ik ze mocht fotograferen. Ik vroeg hen een gerecht uit te kiezen dat een speciale betekenis voor ze had en dat ik vervolgens be-reidde. Zij gaven mij hun verhaal erbij en zo ontstond er een brede waaier aan inzichten, herinneringen, metaforische overpeinzingen en toekomstbeelden.

De recepten die ik kreeg waren soms een precieze instructie uit een receptenboek, andere keren een persoonlijke beschrijving van henzelf of van een familielid (de reden waarom een bepaald gerecht zo bijzonder voor iemand is, ligt vaak in zijn jeugd besloten). Ik heb deze receptbeschrijvingen van de geportretteerden geprobeerd zo letterlijk mogelijk over te nemen. Wanneer ik alleen de naam van het gerecht doorkreeg, heb ik zelf het recept samengesteld. Als het recept uit een kookboek afkomstig is, dan staat het erbij vermeld.

De een bestelde een driegangenmenu en de ander enkel een gekookte bloemkool. We

aten snert op een warme lentedag en ik proefde voor het eerst insecten. Met een Tournedos Rossini liet een denker zien dat hij een verfijnde smaak had, terwijl een ander door voor een degelijke Hollandse stampot te kiezen toonde dat hij daar boven stond. Weer een andere filosoof wilde een tekstuele bijdrage leveren, maar wilde liever niet op de foto. Hij/zij wilde alleen schrijven over de voedselproblematiek in de wereld onder voorwaarde dat het anoniem zou gebeuren om zo stem te geven aan de velen die honger lijden en niet gehoord worden.

Ik wil graag iedereen bedanken die heeft meegewerkt aan dit boek. Natuurlijk in de eerste plaats alle denkers die bereid waren om het nuttigen van een maaltijd te combineren met het aannemen van een soms anatomisch welhaast onmogelijke pose en dit ook nog enkele ogenblikken vol te houden. Maar ik wil hen niet alleen danken voor de foto die ik mocht maken, maar ook voor de interessante gesprekken die we voerden tijdens het eten. En niet alleen met mij, maar ook met mijn familie. Verder gaat mijn dank uit naar mijn uitgever Erno Eskens, die zijn vertrouwen uitsprak in dit project en mij gesteund heeft om het verder uit te werken. Ook wil ik graag vormgever Henk Droog bedanken voor zijn geduld.

Dan wil ik Eddy Strauven en Christel Kersemans hartelijk danken, omdat zij hun prachtige locatie Het Zoekend Hert in Antwerpen beschikbaar stelden, zodat ik daar Tinneke Beeckman en Jean Paul van Bendegem kon fotograferen, getuige een kleine verwijzing op de foto van Tinneke.

En natuurlijk wil ik Frank, Midas en Gilles bedanken. Ze hebben me op zoveel verschillende manieren geholpen: met koken, met het opbouwen van de decors, als stand-ins, om slechts een paar dingen te noemen. Verder wil ik Frank nog extra bedanken omdat hij me vaak moed in heeft gesproken als het spook van de vrijheid me weer eens op de hielen zat.

Valerie Granberg

Ben ik mijn bloemkool?

Trudy Dehue

Ben ik mijn bloemkool? Een 'Hollandse' is het in elk geval niet - al heb ik Nederlandse ouders. De bloemkool die mij tot mij zou maken is een product van veel meer dan hun eikel en zaadcel, welke zich eind april 1950 met elkaar verenigden.

Er was in die week een beetje zon, wat regen en een gevoelstemperatuur van 3 tot 10 graden, leert me de website 'Weerverleden'. Wie weet heeft dat hun enthousiasme voor elkaar beïnvloed en daarmee al de kwaliteit van mijn breintje in wording. De regen en de wind bereikten vanuit België hun woonplaats Den Bosch en vervolgens begon de hele aardbol in toenemend tempo onderdeel te worden van wie ik op dit moment ben.

Onze relatieve rijkdom was voor een groot deel aan 'de overzeese gebiedsdelen' te danken en onze relatieve armoede aan de Tweede Wereldoorlog. We áten ook vaak bloemkool. Die groeide op kunstmest en met pesticiden uit andere landen. Als slot van de maaltijd

In *Diner Pensant* portretteert filosoof en fotograaf Valerie Granberg 35 bekende Nederlandse en Vlaamse denkers met hun lievelingsmaaltijd. We zien de denkers in opmerkelijke poses; omringd door rode pepers, watertandend wachtend op een bordje pap met bessensap, of met een vinger in een brique à l'oeuf. De filosofen blijken herkauwers. In korte essays leggen ze uit waarom ze eten wat ze eten.

Kookliefhebbers treffen de recepten van hun maaltijden. Denkend over eten ziet de ene denker een toekomst waarin we menselijke calorieën verorberen, want waarom zou je dat laten als sommigen kilo's kwijt willen? De andere hunkert naar troostvoer, verslonden uit een nostalgisch verlangen naar vervlogen tijden. Er zijn er ook die als reactie op de overmaat teruggaan naar een calvinistische soberheid, gelegen op een bedje van oude kranten. En weer anderen vragen aandacht voor het lijden van de vegetariër die omringd wordt door een carnivorenclan.

Met portretten en bijdragen van Tinneke Beeckman, Jean Paul van Bendegem, Sunny Bergman, René ten Bos, Maarten Boudry, Maarten Doorman, Jan Drost, Erno Eskens, Stine Jensen, René Gude, Bas Haring, Leon Heuts, Marli Huijter, Ivana Ivkovic, Bert Keizer, Eva-Anne Le Coultre, Jannah Loontjes, Frank en Maarten Meester, Martijn Meijer, Henk Oosterling, Daan Roovers, Simone van Saarloos, Coen Simon en vele anderen.

